

РОБОТА ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕКТИВУ ШКОЛИ НАД ОСНОВНИМИ ОРІЄНТИРАМИ ВИХОВАННЯ УЧНІВ 1-11 КЛАСІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті визначено роль сім'ї та школи в організації сучасного виховання особистості школяра. Розкрито етапи роботи педагогічного колективу над Основними орієнтирами виховання учнів 1-11-х класів загальноосвітніх навчальних закладів як орієнтовного документа щодо створення цілісної виховної системи на основі громадянських і загальнолюдських цінностей.

Ключові слова: орієнтири виховання, виховна система, проектування.

Становлення в Україні якісно нової системи освіти відбувається в умовах різкого загострення виховних проблем, посилення негативних явищ у шкільному середовищі. Як свідчать педагогічні дослідження, у молоді спостерігаються пасивність, втрата ідеалів, відчуженість від дорослих. Поширені нехтування освітою, професійною кваліфікацією, значний спад інтересу учнів до культури, мистецтва, літератури, духовних цінностей. Причини цього полягають, насамперед, в економічній нестабільності й духовному розладі сучасного українського суспільства, зниженні життєвого рівня переважної частини населення.

Не менший вплив на загострення виховних проблем в учнівському середовищі має діяльність самої школи, яка, здійснюючи радикальні перетворення, поки що не змогла остаточно позбавитись одноманітності педагогічної діяльності, традиційного способу мислення педагога, ставлення до учнів як до об'єктів виховного впливу. Аналіз психолого-педагогічної літератури, досвід роботи дає змогу констатувати, що донині спостерігаються: уніфікація педагогічної діяльності, недооцінка природних основ формування людини; нехтування найкращими традиціями народної педагогіки; відсутність повноцінної системи виховання, в основі якої суб'єкт-суб'єктна взаємодія вчителя і учня, переважання педагогічної технології повчального виховання, монологічний підхід у спілкуванні педагога та учнів, недооцінка у вихованні методів самопізнання та рефлексії, опора на вплив, а не на саморозвиток особистості.

Усі зазначені вище негативні процеси і явища визначають низький рівень оптимізації виховного процесу традиційних

загальноосвітніх шкіл, негативно впливають на формування духовності учнів та не сприяють виробленню ціннісного ставлення до життя, людини тощо.

Сутність людського буття та процес підготовки до нього засобами освіти охоплюється поняттям «духовність», формування якої в конкретному індивідові робить його людиною. Отже, сутність освіти — духовна. І хоча освіта не зводиться до духовного феномена, духовність є саме тим стрижнем, навколо якого концентруються всі інші характеристики, потрібні людині для повного форматного життя в суспільстві як особистості [3, с. 410].

Варто підкреслити, що сьогодні школи втратили виховну функцію. Людство стоїть перед небезпекою набагато серйознішою, ніж ядерна, ця небезпека — занепад духовності... Якщо ми не визнаємо цю «хворобу», то «лікувати» буде нічого.

Сучасне виховання має стати засобом розвитку духовної культури, зупинення соціальної деградації, стимулом пробудження високих моральних якостей, особистісної відповідальності дітей та молоді. Стан духовної культури і моралі суспільства, як в Україні, так і у світі, викликає занепокоєння, а корозія усталених духовних цінностей за своїми масштабами становить глобальну соціальну проблему, зазначається у затверджених Орієнтирах виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України [5].

У документі йдеться про зміст виховання, що становить науково обґрунтована система загальнокультурних і національних цінностей та відповідна сукупність соціально значущих якостей особистості, які характеризують її ставлення до *суспільства і держави, інших людей, природи, мистецтва, праці та самої себе*.

Керівникам навчальних закладів, педагогам слід створити належні умови для задоволення базових потреб особистості (фізіологічних, потреби в безпеці, любові та прихильності, визнанні та оцінці, у самоактуалізації) та особистісного зростання кожного вихованця (створення ситуацій успіху та підтримки), його психолого-педагогічний супровід в умовах окремого загальноосвітнього навчального закладу.

Основними орієнтирами виховання учнів 1-11 класів сім'ю та школу визначено найважливішими чинниками виховання. Сім'я і школа є головними інститутами соціалізації дітей і молоді та їх виховання, а отже, їхнім головним завданням має бути сприяння становленню особистості, здатної твори-

ти власне життя і будувати гуманні та гармонійні стосунки з навколишнім середовищем. У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року наголошено на посиленні ролі сім'ї у вихованні дітей та молоді та зміцненні її взаємодії з навчальними закладами [4]. Саме в сім'ї створюються сприятливі умови для розвитку дитини, формування її самооцінки і впевненості в собі, компетентності в різних сферах життєдіяльності. Тут закладається основа для становлення світогляду, переконань, ідеалів. Сім'я розвиває морально-духовні якості, формує у дітей розуміння сенсу і мети життя, моральну свідомість шляхом залучення до родинного спілкування, здійснення добродійних справ, виховує у дітей готовність до творчої праці, спонукає до самовдосконалення, самореалізації.

Щоб у родині процес виховання був цілеспрямованим, сприятливим, досконалим, потрібно: викликати в батьків інтерес до виховання і розвитку дитини; надати теоретичну та практичну допомогу батькам з цього питання (при цьому необхідно враховувати рівень педагогічної культури батьків). Теоретична допомога батькам полягає у наданні інформації про особливості розвитку дитини різного вікового періоду, про форми і методи розвитку та виховання у дітей природного потенціалу, інтересів тощо.

Для ефективного упровадження Основних орієнтирів виховання у педагогічному колективі слід здійснити відповідні заходи, що передбачають доведення та актуалізацію мети виховання, ознайомлення з навчальними і виховними програмами, спеціальну підготовку вчителів, організацію педагогічної і психологічної допомоги сучасній родині у вихованні підростаючого покоління, комунікативну, інтерактивну взаємодію всіх суб'єктів виховного процесу.

Ефективність забезпечуватиметься тільки тоді, коли Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів будуть не лише науково та методично опрацьовані, але й усвідомлені кожним учителем, якщо вони стануть його внутрішньою потребою. Педагогам потрібно насамперед звернути увагу на зміст і тлумачення таких термінів, як: виховання, громадянин, сім'янин, професіонал, виховна система, виховний простір, виховна програма, форми виховної діяльності, проектування виховної діяльності тощо.

Успішність виховання школярів великою мірою залежить від особистості вчителя, який має володіти високими мораль-

ними якостями, ґрунтовними знаннями, педагогічними технологіями, здатністю отримувати додаткові знання, що необхідні для практичної діяльності. Підкреслимо, що педагог, який працюватиме в системі положень Основних орієнтирів виховання учнів 1-11 класів, мусить мати унікальну здатність бути самим собою. На думку І. Беґа, досягти природного стану бути самим собою можливо в процесі складної духовної праці. Слід прискіпливо аналізувати свої думки, почуття, вчинки, не боятися побачити їхню суперечливість, а інколи й непривабливість. Самопізнання полегшується, якщо людина готова приймати критику й допомогу інших. Якщо ж вона занепокоєна тим, яке враження справляє на оточення, якої думки про неї інші люди, то прагне поводитися так, щоб подобатись і не потрапляти в конфліктні ситуації. Така людина фактично носить маску, закриваючись від себе й від інших [1, с. 191].

Успіх професійної діяльності вихователя визначається відповідністю між його індивідуальними рисами, теоретичною позицією щодо закономірностей розвитку особистості і вибраною ним виховною технологією. У межах особистісно орієнтованої виховної установки вихователь має бути сконцентрованим на вихованцеві, завжди допомагати йому, проявляти увагу до його емоційних переживань, вникаючи в їхню сутність. Він має займати відкриту позицію стосовно дитини і вміти сприймати відмінні від своїх погляди й судження. Така відкритість передбачає відсутність надто нищівних оцінок, гнучкість і терпимість, об'єктивність мислення і свободу дій.

Протягом двох останніх років Донецька загальноосвітня школа № 150 успішно впроваджує Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів. Цьому сприяє цілеспрямована та послідовна робота за такими етапами:

Етап 1. Психолого-педагогічна підготовка колективу:

- аналіз результатів виховного процесу для виявлення загальних та окремих проблем виховання;
- дослідження рівня професійної майстерності, творчих здібностей, потреб та інтересів як усього колективу, так і кожного вчителя (через відвідування позакласних заходів, уроків, метод експертних оцінок, анкетування, бесіди, аналіз матеріалів засідань педагогічної ради, творчі конференції, методичні об'єднання, самоаналіз особистої діяльності вчителем);

- регулярне виявлення ступеня розбіжності між реальним рівнем компетентності педагогів та вимогами суспільства стосовно рівня діяльності педагогічних колективів;
- ознайомлення педагогічного колективу з досягненнями психолого-педагогічної науки, нормативним документом тощо.

Етап 2. Підготовка до виконання Основних орієнтирів виховання учнів 1-11 класів:

- загальна теоретична підготовка педагогічного колективу з питань виконання наказу «Про Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України» (через лекційно-практичні заняття, інноваційні форми роботи тощо);
- аналіз літератури з питань сучасного виховання, організації виховного процесу;
- вивчення та узагальнення кращого досвіду реалізації Основних орієнтирів виховання учнів 1-11 класів у загальноосвітніх навчальних закладах України та поширення його серед педагогів, які здійснюють виховну роботу;
- розроблення орієнтовної тематики засідань педагогічної ради, методичного об'єднання класних керівників, проблемних тем для самоосвіти педагогів, алгоритмів діяльності заступника директора школи з виховної роботи, педагога-організатора, класного керівника, бібліотекаря з реалізації Основних орієнтирів виховання;
- оновлення тематики планів робіт класних керівників загальноосвітніх навчальних закладів з реалізації Основних орієнтирів виховання;
- покращення роботи шкільних та районних методичних об'єднань класних керівників, оновлення тематики їхніх засідань та форм проведення;
- опис особистого досвіду кожного члена педагогічного колективу в межах документа;
- розроблення цілісної моделі виховної системи класного керівника.

Етап 3. Творчий етап:

- творче опрацювання виховної ідеї кожним учителем у навчально-виховній діяльності;
- самоосвіта педагогів (вибір, аналіз нових форм, методів роботи та практичне їх застосування; осмислення, уза-

гальнення своєї діяльності та порівняльний аналіз досягнень);

- творчий звіт стосовно використання індивідуальної, групової та масової форм організації виховної роботи; проведення відкритих класних годин за певною тематикою, розроблення виховних проєктів тощо;
- проведення батьківських лекторіїв, семінарів, батьківських зборів з метою інформування щодо змісту положень Основних орієнтирів виховання учнів 1-11 класів;
- сприяння подальшому розвитку органів учнівського самоврядування в загальноосвітніх навчальних закладах як осередку самореалізації особистості через проведення форумів, зборів, навчання тощо;
- активування творчого потенціалу та підвищення професійної компетентності педагогів у використанні технологій виховання шляхом проведення майстер-класів, практикумів, конкурсів професійної майстерності, творчих звітів, портретів педагогів тощо, які здійснюють виховну роботу;
- забезпечення співпраці з позашкільними навчальними закладами всіх типів, батьківською громадськістю з метою якісної реалізації Основних орієнтирів виховання учнів 1-11 класів;
- створення інформаційно-аналітичного банку даних: виховних технологій, виховних систем, досвіду реалізації інноваційних програм виховання, рекомендацій щодо взаємодії навчальних закладів із сім'єю.

Етап 4. Поточний аналіз та управління процесом реалізації Основних орієнтирів виховання учнів 1-11 класів:

- аналіз та самоаналіз результатів реалізації: як використання методів, форм виховної роботи впливає на розвиток духовної культури, моральних якостей, вихованості учнів;
- внутрішньошкільний адміністративний контроль роботи колективу (аналіз інформації щодо реалізації Основних орієнтирів виховання учнів 1-11 класів; координування роботи колективу з діяльністю закладів освіти (інститут післядипломної педагогічної освіти, районний методичний кабінет); організація семінарів, лекцій, конференцій, відкритих уроків, класних годин для узагальнення досвіду роботи).

Етап 5. Підведення підсумків роботи:

- аналіз стану впровадження в роботу загальноосвітніх навчальних закладів Основних орієнтирів виховання під час проведення серпневих нарад, засідань методичних рад, нарад при директорові, педагогічних рад тощо;
- вироблення й ухвалення рекомендацій щодо впровадження Основних орієнтирів виховання учнів 1-11 класів у практику роботи школи;
- проведення заходів щодо піднесення ролі виховання у навчально-виховному процесі школи через засоби масової інформації.

Вважаємо, що тільки цілеспрямована та послідовна робота керівників, педагогів загальноосвітніх навчальних закладів допоможе їм правильно підійти до виконання документа «Про Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України» і формування ціннісних ставлень учнів.

Отже, педагогічна, заснована на діагностиці, діяльність щодо реалізації Основних орієнтирів виховання учнів 1-11 класів дає змогу: повніше використати творчий потенціал колективу, досвід більшості педагогів, удосконалити їхню професійну майстерність; пов'язати зміст і форми виховної роботи із завданнями навчально-виховного процесу; колективно та індивідуально опанувати відповідні досягнення педагогічної науки та впровадити їх у практику.

Література

1. Бех І.Д. Виховання особистості : у 2 кн. Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади : [навч.-метод. вид.] / І.Д. Бех. — К. : Либідь, 2003. — 280 с.
2. Василенко О. Робота колективу над єдиною науково-методичною темою школи / О. Василенко // Школа молодого директора / упор. М. Голубенко. — К., 2003. — 112 с.
3. Губернський Л. Філософія як теорія та методологія розвитку освіти / Л. Губернський, В. Андрущенко. — К. : МП Леся, 2008. — 516 с.
4. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov>. — Назва з екрана.
5. Про Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України : наказ МОНмолодьспорту № 1243 від 31.10.2011 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://osvita.ua>. — Назва з екрана.
6. Сучасне виховання школярів [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://vovse.net/poz/poznews/365-mnsterstvom-osvti-viznacheno-osnovn-oryentiri-vihovannya-ukrayinskih-shkolyarv.html>. — Назва з екрана.

В статье определена роль семьи и школы в организации современного воспитания личности школьника. Раскрыты этапы работы педагогического коллектива над Основными ориентирами воспитания учащихся 1-11 классов общеобразовательных учебных заведений как ориентировочного документа по созданию целостной воспитательной системы на основе гражданских и общечеловеческих ценностей.

Ключевые слова: ориентиры воспитания, воспитательная система, проектирование.

L. A. Martynets

The School Teaching Staff's Work on the Basic Guidelines of Education for 1-11th Grades Students of Secondary Schools

Donetsk National University, Department of Educational Management (24 Universytetska Str., Donetsk, Ukraine).

The roles of family and school in the modern education of students are defined in this article. The author reveals the work of Donetsk secondary school № 150's teaching staff on the Basic Guidelines of Education of 1-11th Grades Students of Secondary Schools as an indicative document to establish an educational system based on civil and human values. This work includes the following stages: 1) psychological and pedagogical training of the school team; 2) preparation to the implementation of the Basic Guidelines of Education for 1-11th Grades Students of Secondary Schools; 3) creative stage; 4) current analysis and management of the realization process of the Basic Guidelines of Education for 1-11th Grades Students of Secondary Schools.

The author is convinced that this pedagogical, based on diagnostics, activity enables one: to fully use the creative potential of the school staff, the experience of most teachers, to improve their pedagogical skills, to link forms and methods of teaching with educational tasks, master pedagogical achievements of science and implement them into practice.

Keywords: guidelines of education, education system, planning, Basic Guidelines of Education for 1-11th Grades Students of Secondary Schools.

References

1. Bekh, I. D. (2003). Vychovannia osobystosti: Book 1 [Education of personality]. Kyiv: Lybid.
2. Vasylenko, O. (2003). Robotu kolektyvu nad yedynoiu naukovo-metodychnoiu temoiu shkoly [Teamwork on the one scientific and methodic topic of school]. In M. Holubenko (Ed.), Shkola molodoho dyrektora.
3. Gubernskiy, L. & Andrushchenko, V. (2008). Filosofiia yak teoriia ta metodolohiia rozvytku osvity [Philosophy as the theory and methodology of education development]. Kyiv: MP 'Lesja'.
4. Pro Natsionalnu stratehiiu rozvytku osvity v Ukraini na period do 2021 roku [On the National Strategy of Education Development in Ukraine till 2021]. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov>.
5. Pro Osnovni oriientyry vyhovannia uchniv 1-11 klasiv zagalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv Ukrainy (2011) [On the Basic Guidelines of Education of 1-11-grades Students of Secondary Schools]. Retrieved from <http://osvita.ua>.
6. Suchasne vyhovannia shkolariv [Modern education of schoolchildren]. Retrieved from <http://vovse.net/poz/poznews/365-mnsterstvom-osvti-viznacheno-osnovn-oryentiri-vihovannya-ukrayinskih-shkolyarv.html>.